

Du som någon gång gått längs med Emil Sjögrens väg kanske har undrat vem denne person är. Går du förbi den gula trävillan kan du också se en statyett som står på villaområdet alldeles vid vägen. På marmorpelaren står med snirkliga guldblänkande bokstäver "Emil Sjögren". Hur hänger nu allt detta ihop? Åren strax före och under första världskriget kunde Knivstaborna se en dåtida tågpendlare på sin väg från villa Ovensjö, som den gula villan egentligen heter, ner till stationen för att ta tåget till Stockholm. Alltid välklädd, med slips och broderad väst och ofta med en imponerande, artistiskt utformad hatt på huvudet.

Emil Sjögren arbetade som kantor i den nyuppförda Johannes kyrka i kungliga huvudstaden. Dit vallfärdade de musikintresserade för att höra honom spela på orgeln. Men han var något mer än bara kantor. Hans improvisa-

Karikaturteckning föreställande Emil Sjögren. Utförd av Albert Engström. Foto från Nordiska museet i Stockholm.

DEM AR EMIL SJÖGREN ?

tionsförmåga ansågs vara smått fenomenal, starkt personlig och originell enligt dåtida bedömare. Korälpreludierna liksom postludierna var små mästerverk, som tyvärr aldrig nedtecknades. Enligt en kollega till Sjögren, Emil Olsson, spelade han aldrig några tryckta postludier utan fantiserade ständigt i ögonblicket. Där skulle hans berömmelse kunna ha stannat, men nu sträckte sig Emil Sjögrens begåvning även utanför orgelläktaren. Som kompositör i sekelskiftets Stockholm var han en kändis även långt utanför Sveriges gränser. På den tiden var det vanligt att man i musikaliska salonger lyssnade på sångare och sångerskor ackompanjerade på piano. Det var en musikform som tilltalade Sjögren och han producerade en anseilig mängd där texterna hämtades från danska, norska och tyska diktare. För att få riktigt spridning på dem översattes många också till franska. I dag är han kanske inte ihågkommen för dessa sånger utöver en trängre krets - smaken

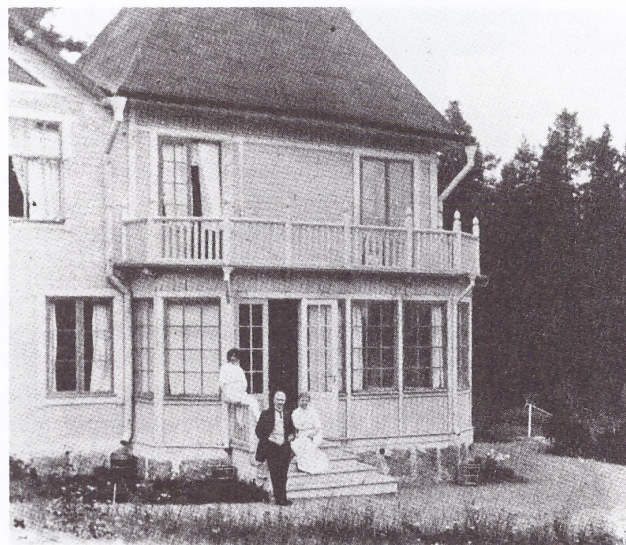

ändras ju, då liksom nu. För eftervärlden blev han mer ihågkommen för sina sonater för violin och cello och naturligtvis för sina pianokompositioner. På den tiden var det inte lätt för mindre bemedlade unga talanger att nå framgång. Långt in i vårt sekel var deras enda möjlighet att skaffa sig rika föräldrar eller att hitta en rik mecenat som vågade satsa pengar på ett oskrivet blad. Där var Emil Sjögren i gott sällskap med många av dåtidens blivande svenska konstnärer. Han föddes 1853 i en familj av lägre medelklass med enkla förhållanden. Vid tioårsåldern dog fadern och hans mor måste hanka sig fram under knappa förhållanden. Emil fick tidigt göra rätt för sig och bidra till familjens uppehälle genom att arbeta som biträde i ett pianomagasin. Det jobbet måste ha passat honom utomordentligt bra. Där fanns möjligheter att förena nytta med nöje och där upptäcktes också hans talanger och han fick hjälp att ta sig in på musikaliska akademien. Hans välgörare såg också till att han sedan kunde resa ut i världen för vidare studier. Det är inte alltid lätt för dagens ungdomar att veta vad de skall bli men så kunde det också vara för 100 år sedan. Inte förrän i 30-årsåldern kunde han bestämma sig. Hans tvekan kommer på ett rörande sätt till uttryck i ett brev till modern:

-----Till Dannströms brev kom, hade jag ej haft någon annan tanke än den att resa hem till våren, då jag ej såg någon möjlighet för mig att kunna bli kvar här längre. Det att herr Dannström omnämnde möjligheten av statsbidrag, mina lärares önskan och råd att gå på den bana dit mina anlag drogo mig, deras beredvillighet, att utan att jag bad därom, med sina intyg underlätta ernåendet av ett statsbidrag och till sist min egen längtan att en gång bli något helt bestämde mig, om förhållandena ej bli alltför svåra, här kvarbli och fullständiga mina studier, d.v.s. bli

konstnär. Musiker eller köpman måste jag vara, endera helt. Bliver det ingen möjlighet för mig att stanna här och fullborda mina studier, utan måste jag fara hem, så har jag bett direktör Ohlson att få komma tillbaka till affären och kommer jag då att lägga mig vinn om mitt arbete där, då jag med de halva studier jag nu har ej vill uppträda som musiker.

Emil Sjögren flyttade sent till Knivsta. Först 1910 inköptes villa Ovansjö. På den tiden låg villan ensligt belägen och inte som nu mellan stora hyreshus. En stor tillhörande trädgård sköttes av en trädgårdsmästare. Han hade fullt sjä med att gräva och dika runt huset och spränga bort alla stenar. Emil sade en gång på skämt att han och hans hustru Berta hade trädgården i Versailles som förebild. Villan var på den tiden vitmålad och härbärgerade hela två flyglar, en åt Emil i hans arbetsrum med fönster mot sjön och en till Berta som gav sång- och pianolektioner. Berta hade tidigare varit elev till Emil innan de gifte sig 1897. Det var väl genom dessa lektioner kan man anta som tycket för varandra uppstod. Man kan lätt föreställa sig hur musiken kunde klinga från villa Ovansjö under varma sommarkvällar. Där samlades dåtidens namnkunnigaste musiker, konstnärer och författare. Hit kom bl.a. kompositörerna Stenhammar och Alfvén, violinisten Tor Aulin och sångaren John Forsell. Med Strindberg upprätthöll Emil Sjögren goda förbindelser även om denne troligtvis aldrig besökte villa Ovansjö. Emil lär en gång ha yttrat med anledning av Strindberg aldrig bjöds ut till Ovansjö, "Jag vill inte ta

Emil och Berta Sjögren utanför villa Ovansjö. Villan har inte undergått några större förändringar sedan seklets början. Dock var villan ursprungligen vit.

Foto: Nordiska museet Stockholm.

risker att Berta och jag kommer att figurera i någon blå bok". Efter Emils död 1917 bodde Berta kvar i villan till 1930 då den såldes till Margaretastiftelsen och alla inventarier donerades till Nordiska museet i Stockholm. Där fanns länge ett rum som var en exakt kopia av hans arbetsrum i Villa Ovansjö med Blüthnerflygel och allt. Under början av 1970-talet behövde Knivsta utvidgas och

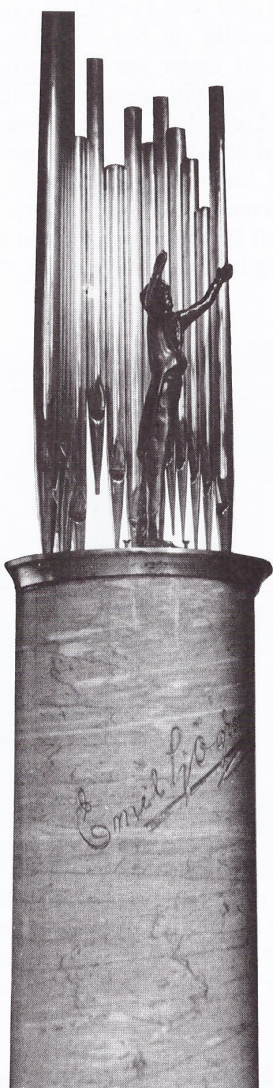
området exploaterades för bostadsbebyggelse. Villa Ovansjö låg då ivägen och skulle rivas. I stället skulle ett parkeringshus (!) anläggas. Dock växte en opinion mot planerna på rivning samtidigt som arkitekternas och entreprenörernas allmänna rivningsraseri under 1960-talet började mattas vilket resulterade i att villa Ovansjö kunde räddas. Villan kom att utnyttjas av de boende för fritidsverksamhet och viss barnverksamhet. Man kan ju på goda grunder anta att villan borde lämpa sig för musikutövning. När Knivsta Musiksällskap startade 1982 testades akustiken som befanns var god. Den första konsert som musiksällskapet ordnade hölls också där i juni 1982. Man hade stora planer för villan. Den borde kunna bli ett litet centrum för kammarmusik samtidigt som Emils arbetsrum skulle återställas i sitt ursprungliga skick med alla de ursprungliga inventarierna. Dessa planer väckte en viss oro hos hyresgästernas kontaktkommitté som trodde att de skulle bli av med villan. Men musiksällskapets idoga arbete resulterade i alla fall att man samlade

in pengar till ett minnesmärke, utfört av Erik Ståhl i Alsike, som avtäcktes i juni 1986. Något "minikonsertthus" och museum lär det väl knappast bli men man kunde önska sig att Stiftelsen Uppsalahem kunde snygga upp och göra lite fint runt Emil där han står på sin vackra marmorsockel.

Peter Jahnke

Emil Sjögren på sin ålders höst. Foto Nordiska museet

Minnesmärket över Emil Sjögren av konstnären Erik Ståhl i Alsike. Minnesmärket ställdes på plats utanför villa Ovansjö 1986. Foto: Peter Jahnke